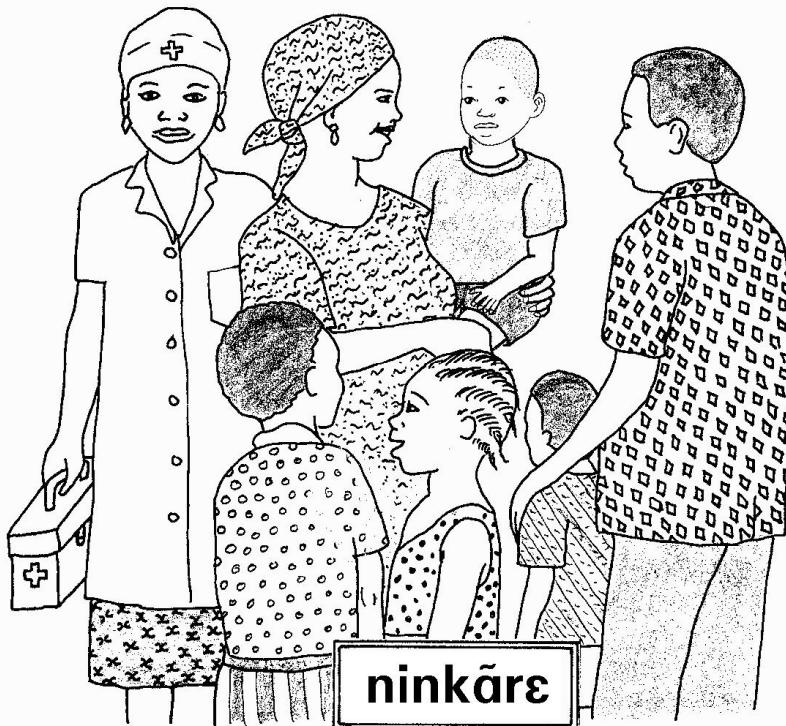

Ímā'asum gōŋč

15 Histoires sur la santé

īmā'asum gōŋo

15 Histoires sur la santé en gurne ninkārε

L'alphabet utilisé dans cette publication est en accord avec l'alphabet agréé par la Commission Nationale des Langues Burkinabè.

Deuxième édition
Première impression
Quatrième trimestre 2009

© Tous droits réservés
Société Internationale
de Linguistique 01 B. P. 1784
Ouagadougou 01, Burkina Faso

Envoyez vos questions et suggestions à
Awēnné la Awēnpōka, Urs & Idda Niggli
B.P. 1784, Ouagadougou 01
Burkina Faso
Courriel: Urs-Idda_Niggli@sil.org

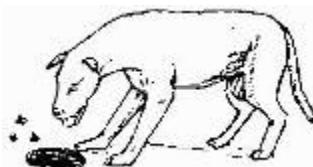
NA0509

Bēm n taru sāaga sēna?

Buraa ayila n boe tu a yu'ure dēna
Atēja, tara a poga tu a yu'ure dēna
Atāmpōka. Atēja la Atāmpōka taru la
bi-pūka.
Tu daare ayila tu Atēja ka tara laafe,
a puure n dōnni tu a sāara wakate
wuu.

A ēn sāara la a dapoore.
Tu a baaga ēn sēñe ka di bīnno
na, tu ba buuge a īyā.

Tu a baaga la n di
bīnno na, sēñe ka
gā'are lēm bia la. Tu
bia la de'sna wē baaga
la, tu bīnno na buuge ē.
Tu a ma
wa'am wa yōke ē tu a
mōge, dee ka peege
bīnno na.

La bia la n mōge kū'lum na, tu a ma sēñe ka dugra dia
dee ka peege a nu'usi.

Ēn dugri dia la wakate sekā la, tu zū'usi wa'am wa zōzla
dia la zuo. La ēn duge dia la ba'ase la, tu Atēja
deedōma mē wa'am wa di dia la dee ka peege nu'usi.

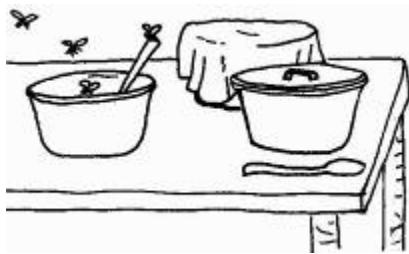
Tu la ēñe dabsa ayi, tu Atēja yirdōma wuu, la a bia la
lagūm sāara.

Tu Atēja yāña tē'esra yeti, bēm ēñe tu bā'a ēna yōke
bāma wuu? Daare ayila tu Atēja sēñe ka sā, tu a baaga
la sēñe ka di bīnno na, tu ba buuge ē, tu Atēja yē.

Tū baaga la kē ka gā a bia la n de'enū zē'e-sēka la. Tū zu'usi mē di bīnno na, sēñē ka zoole dia n ka vuge zuo. Tū Atēña yetu: «Bēm n bēla? Mam mēñja n botū bā'aga wā tara mam yirdōma waa wuu. Mam n yē bīnno na, mam sān pī nū ba, baaga la kān yē nū ba di tū ba buuge ē. Zū'usi la mē kān yē bīnno na di sēñē ka zoole dia la zuo. Mam mēñja n botū mam deedōma yē bā'aga wā..»

Tū Atēña yele a pōga yetu: «Tū sān yē'era bīnno, tū wun pī'ira ba mē wakatē wuu. La tū sān yē bīnno kū'lum, la mase mē tū peege nu'usi. La mase mē tū pēera tū bia la mē nu'usi, dee yāñja dita tū dia la. Tū sān di, tū dia deege, tū dūke lōkō vuge ba. Tū sān yē nēñja, tū wun tū la bīn-boko.»

Tū ba yāñja zāsum tū ba sān yē bīnno ba'asē, ba pī ba. Ba sān yetu ba di dia, ba peege ba nu'usi, la ba vugra ba dia wakat-sēka tū ba nān ka diti la. Ban ēñē bēla la, Atēña deedōma pua ka le dōnna tū ba sāara wakatē wuu.

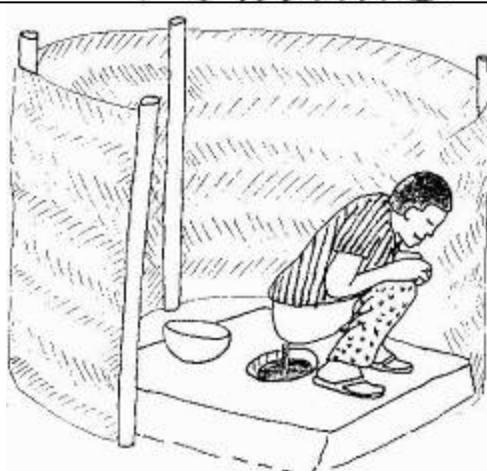
Tōma n wōm na, bēm n tarū sāaga sēna?

Atēŋa boe mī tū'ura
la bīn-boko.

Atēŋa boe mī lasra
la a bīn-boko.

Atēŋa boe mī yē'era
la bīnno a bīn-bokum
na.

Fu sān tū bīn-boko, fu wun dūkē la dōcōrō lase ē, dee mē
lalga, buu fu dūkē zērga gilge ē, yē'era fu bīnno bilam,
bēla tū sāaga kān le yōkē fu.

Bēm n wun sōŋe kōma tū bā'a kān yōkē ba?

Kōma bayi n boe, tū ayūla yu'ure dēna Adōŋɔ, tū ayēma yu'ure dēna Nsɔ. Ba de la yire ayūla kōma. Ba tarl la yūuma atā-tā.

Adōŋɔ sō la a ma tarl la va-kātɛ, ba de la tōntōnni ba tōnna sōŋa sōŋa.

Ba kɔɔrl la dia buuri to'oto'ore, si la mūi, la sēnkaam, la tēa. La ba sān lagse ba bōnkɔɔla la ba'ase, ba ēn dūkē ba koose mē, deege fēe bīŋe dita.

Tū la sān ēŋe fēe mase wōr-sūtā, tū kōm yōkē ba, botl Adōŋɔ dōm ka tara pāŋa.

La Nsɔ sō la a ma mē tarl la va-kātɛ. Bāma mē kō dia mē zozo'e. La Nsɔ sō sān lagsi a bōnkɔɔla la, a dūkē ba bīŋra la a yire puam, a ka tarl ba ka kōosra, a ēn dūkē ba bīŋe la bāare puam tū ba tara dita. Nsɔ ma ēn dugé la būtɔ, la mā'a-mā'asa zēerɔ bō'ɔra ē. Nsɔ nōŋs la zē-mā'asa zēerɔ. Nsɔ ma sān nān ka dugé dia, a bō'ɔrl ē na sēnkaam tū a obe, būl a būm na zom bō'ɔra ē. Bēla n soe, tū a ūyā ūna sōŋa, dee tara pāŋa.

Nsə la Adōŋjə sān mēera, Nsə ēn yōke Adōŋjə lubə mə. Tū daare ayūla tū bā'aga kē ba tēŋa la, la de la kasua, botū dabeem kē ba. Yūunə woo, kasua la sān wa'am, a kuurū la kōma zozo'e. La kasua la yōke Nsə la Adōŋjə mə. Tū Adōŋjə īyā n pōn ka tarū pāŋa la, ēŋa ki mə dabsa atā daare. La Nsə īyā n tarū pāŋa la, a yē laafe mə. Kasua la n yōke ē na, a ka yāŋe ē, ēn diti di-sōma la īyā.

Bela bāŋe-ya tū nēr-seka woo n diti di-sōma tarū īmā'asum mə, la bā'aga sān yōke ē, a kān tā'age ē.

Lan masə tū tū bō'ōra tū kōma dia se'em

Pōka ayūla n boe tū a yu'urə dēna Atāmpōka, tara bi-pūka tū a yu'urə dēna Atūla. La wōrga woo Atāmpōka ēn tarū a bia la sēnna logtore yire mə, ba būsrū kōma zē'e-seka la. La a ēn sēlsra logtore pōka la n pa'alə ba bōn-seba la wuu sōŋa sōŋa mə. La a sān kuli yire, a utū la ba yetū ba uta se'em na. Tū a bia Atūla kō'on būta tōtō, tara īmā'asum dee tara pāŋa.

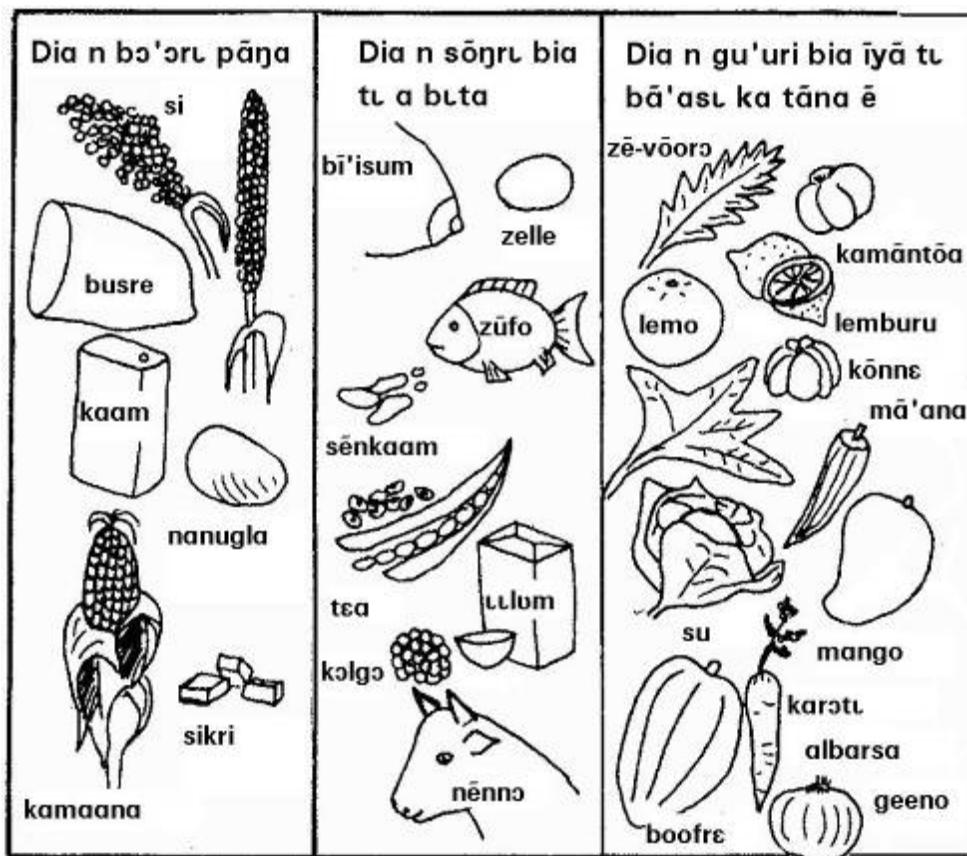
La Atūla n paage wōr-sūtā la, tū Atāmpōka pōse bō'ōra ē dia fēfē. Tū la ēŋe dabsa ayi, tū Atāmpōka uta sēnkaam la zūma uta bēere pūam bō'ōra a bia la. Atāmpōka n sēŋe bō'ōra Atūla

bēerə fēfē la, a ugsrū ba mə basra. Tū Atāmpōka tē'esə tū a ka boorū la bēere.

La logtore pōka la pa'alə Atāmpōka tū bia sān zāsna

dia, a tū la bēla. Bēm īyā, bia sān boe mī mōgra
 bī'isum, a zūlūja yesrū me dee lebe kē'era. Bēla n soe tū
 a ma la ēn bō'ora ē dia la, tū ba lebe yēsra a nōorum.
 Tū Atāmpōka mōrgra bō'ora ē dia la fēfē daaree woo.
 Lēelē wā Atāla yāja bājēs bēere la dia mē, yāja dita dia
 wuu. Atāmpōka ēn bō'ora Atāla bī'isum me tū a mōgra,
 dee bō'ora ē dia tū a dita pa'asra.
 Bēla tū Atāla bū tōtō tara īmā'asum. Tū Atāmpōka puure
 peege.

Agāmpōka bō'ōrū a bia la bī'isum mā'a tū a mōgra
Pōka ayūla n boe, tū a yu'ure dēna Agāmpōka. Ēnja mē
ēn tarū la a bia sēñē logtore yire. La Agāmpōka ka selsrū
ban pa'ale ba bōn-sēba la, dee ka sake ūta ba yetū ba
ūta se'em na.

Agāmpōka bia la yu'ure de
la Akulga. Wakat-sēka tū
Akulga tarū wōr-sūnaasi la,
Agāmpōka ka mōrgē
bō'ōra ē bēerē tū a dita.
Akulga ugsrū bēerē la
ba'asra mē, tū a tē'esē tū
a bia la ka boorū la bēerē,
dūke base, dee bō'ōra ē
bī'isum mā'a tū a mōgra.

A tē'esē tū ēnja sān base ē tū a bū, a yānja wun zāsum
dia.

La lēelē wā, Akulga tarū la yuuñe, dee ken ka dita.
A lebge la bi-kēka dee mōgra a ma bī'isum mā'a, ka
bōora tū a di dia pa'ase. Bēla tū Akulga dōm, ka tara
pānja. La wun yuuge mē tū a yānja yē pānja.
Pōka woo mase mē tū a bia sān paage wōr-sūtā, a sēñē
bō'ōra ē bēerē tū a yūura, tū a zāsum dia. La dagū tū
kōma la ka boorū la dia, la de la ba zlūsū la n ken ka
mālum bēerē yūa. Dēnū tū ba zāsum dia.
Bia sān mōgra bī'isum dee dita dia, a wun bū la tōtō, la a
wun tara īmā'asum mē, dee tara pānja.

Ya sān bō'ōra kōma bī'isum la di-sōma tū ba dita, la wun
sōñē ba mē tū bā'asū kān nāmsra ba.

Tu wun ēñę se' em gu tu mēñja tu bā'asü da yōgę tɔ

Buraa ayüla n boe, tu a yu'ure dëna Akolgo, tu a pöga yu'ure dëna Akolpöka. Akolgo la a pöga la döge la këma banaasi.

Daare ayüla tu ba bia bē'era, tu a yō-mëela saara dee tu a kösra zō'ora.

A ën kösse me halu ka tiiра dee tu a yō-mëela saara. A sän kösse yuuge, a ïyä la ka le tara pänga. La de la kös-lüü n taru bia la. La, wörga ayüla mä'a puam tu kösgö la ku bia la.

Tu la ëñę yuune, tu Akolpöka le döge bia ayüla. La ëña n zotu kös-lüü la ïyä, tu a taru bia la sënnä logtore yire tu ba büsra ë.

Tu daare ayüla, tu logtore la pa'ale ba tu bā'asü basëba n boe, tu ba tā wun dēñę gu ba, tu ba da tā'age yōgę këma la. Bā'a-bāma de la kös-lüü la (coqueluche), la bā'a ayëma yu'ure n de kuru-be'o (téstanos) , la polio (poliomyélite) ëña n botu këma nämä körna, la difteri (diphthérie).

Tu ba tara këma la sënnä logtore yire tu ba luta ba fupiim, tu bā'asü la da yōgra ba.Lua buyüla mä'a ka tā wun gu bā'asü la. La mase me tu ba tara bia la sëñę logtore yire nöore faa tu ba luta ë, bela n wun gu bā'asü la.

Logtore la n pa'ale ba bëla la, a lu ba këma la më. Bia woo, ba dükri la fupiim ayüla luta ë, ba ka dükri fupiim ayüla luta këma faa.

Ba pa'ale yeti: «Ba sän lu bi-sëka tı bã'a taru ë na, dee le dükse fupiim ënja lu bia ayëma, bã'a la wun loje këma baseba la më. Bëla n soe tı ba dükra fupiim paalga luta bia ayüla mä'a.»

La Akolpoka n paage yire la, a yele a sıra ban pa'ale ë se'em na më. Tı Akolgo la a poga la zï're sösé bëma n wun ënje se'em bã'ası la iyä.

Tı beere wiige, tı Akolgo la a poga la sënje logtore yire tı ba ka soke bıse. Ban paage logtore yire la, ba soke më yeti: «Bã'ası baseba ken bëna më tı tı tā wun gu tı ba da yõge tı këma la bıı?»

Tı logtore la yele ba yeti: «Ëe, bã'ası buuri zozo'e boe më. La tı sän lu ba fupiim, ba kän le tā'age yõge ba.

Bã'a-bëma de la kasua, la awëtërgsua, la kös-këka (tuberculosis).»

Tı ba lerge yeti: «Tı boorı la tı taru tı këma baseba la wa'am, tı ya lu ba fupiim.»

Tı logtore yele ba yeti:

«Beere sän wiige, ya taru ba wa'am tı tı lu ba. Tı bëla n wun sönje ba tı bã'ası baseba kän le yõge ba.»

Tı beere wiige, tı ba taru ba këma la sënje logtore yire tı ba ka lu ba gu bã'ası.

Tēera-ya

1. Bā'as̄i bayoobi n kūur̄i kōma būl pōgna ba zozo'e.

Bā'a-bāma de la:

- Kōs-kēka (Tuberculose)
- Kōs-lūlū (Coqueluche)
- Difteri (Diphthérie)
- Polio (Poliomélyte)
- Kuru-be'o (Tétanos)
- Kasua (Rougeole)

2. Ya sān bōora tū ya gu bā'a-bāma, dēnū tū ya luta kōma la fupīim.

3. Ya sān bōora tū bia yē bā'a-bāma wuu lua, dēnū tū ya tarū ē sēñē logtore yire nōor-anuu la dēñē ēn wun tarū yuunē ayūla.

4. Kōma la lua n sēnnū se'em n wāna:

- Dōka wakatē ba lutū bia la kōs-kēka (Tuberculose).
- Bia la sān paage wōr-sūyi, ba lutū la polio, la kuru-be'o, la difteri, la kōs-lūlū.
Ba lagñū bāna wuu tūm la taaba luta.
- Bia la sān paage wōr-sūtā, ba ken luta ē na bāma.
- Bia la sān paage wōr-sūnaasi, ba ken luta ē na bāma.
- Bia la sān paage wōr-sūwēl, ba lutū ē na kasua.
- Bia la sān paage yūunē la pusuka, ba ken luta ē na polio la kuru-be'o la difteri la kōs-lūlū, dee luta ē na awētērgsūla. (Ba ēn luta ēna yūuma atā-tā.)
- Bia la sān paage yūuma ayoobi, ba ken luta ē na polio, la kuru-be'o la difteri la kōs-lūlū. (Ba ēn luta bāma yūuma anu-nuu.)

Fu sān sāara, fōn wūn ēñē se' em

Buraa ayūla n boe tū a yū'ure dēna Anamōo, tū a pōga yū'ure dēna Agāna. Anamōo la a pōga la dōge la kōma banuu. Daare ayūla tū sāaga yōke ba bia ayūla, tū a kō'om sāara zō'ora. Tū beere wiige, tū bia la ki.

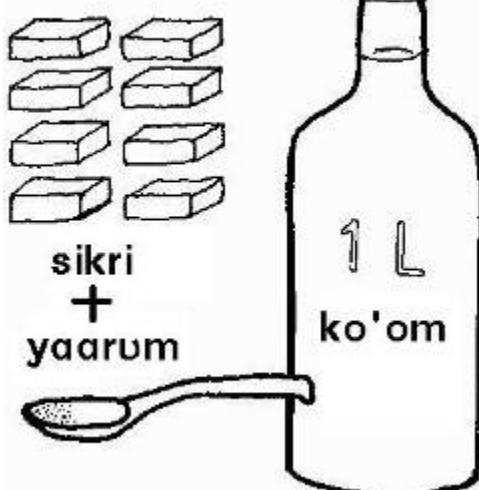
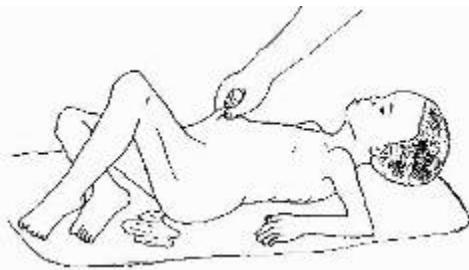
Tū la ēñē dabsa ayi, tū sāaga le yōke ba bia ayēma. Tū dabeem yōke ba, ba bia ayēma la n dēñē ki la īyā. Bela n soe tū Anamōo la a pōga tarū ba bia la sēñē logtore yire.

Tū logtore yele ba yetū:

«Bia sān sāara zō'ora,
a īyā ko'om n ba'asrl.

La mase mē tū fu
bō'ora ē ko-sōma tū a
yūura.

Selse-ya sōja sōja ya wūn ēñē se' em bō'ora bia ko-
sōma tū a yūura.

La mase mē tū ya looge sikri bēa banii,
dee ēñē yaarum desōñ-pūka pusuka ēñē
ko'om litre ayūla puam.
La ya dēñē leme bīse
yaarum na sān ka gāñē
ko'om na, dee yāñā
dūke bō bia la tū a
yūura, dee bō'ora ē
bī'isum tū a mōgra, la
dia tū a dita fēfē
wakatē woo.»

Anamōo la a pøga Agāna n selse sōŋa sōŋa la, ban paage yire la, Agāna looge la sikri dee ēŋe yaarum fēe ēŋe ko-sōma puam ze'ele, ita fēfē bɔ'ɔra a bia la n sāari la tū a yūura.

Da-séka tū a ēŋe ko'om na, bia la yū ko'om na sōŋa mε. Wēnnē n mā'age la, a bia la iyā sō mε, tū a le dūke sikri la yaarum ēŋe ko'om puam ze'ele, ita bɔ'ɔra bia la tū a yūura. Tū a sāaga la yāŋa sōna, tū ba bia la yē laafe. Tū a sō la a ma pu'usé Nawēnnē zozo'e.

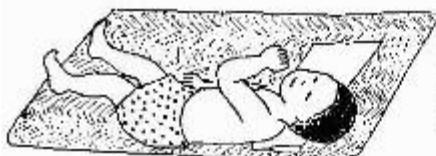
Fu mē sān sāara, fu ēŋe bëla tū fu wun yē laafe.

Nēra īyā sān tulge, a wun ēñe la wāne?

Pōka ayūla n boe, tū a yu'ure dēna Atulle. A tarū la bia ayūla, tū bia la yu'ure dēna Nsōwēnnē. Tū daare ayūla tū Nsōwēnnē ka tara laafe. Tū wēnnē kē, tū a īyā tulge, tū a ka tāna dia wun di.

Tū beere wiige, tū Atulle surē ayūla wa'am a zē'am. A surē la yu'ure de la Amaari, a de la logtore. Tū Amaari kē Atulle deem tū a pu'usē ē. La ēn pu'usē ē ba'ase la, a yē la Nsōwēnnē n gāl. Tū a kalūm a īyā la bīse, tū a tulge mē zozo'e.

Tū a yele Atulle yetū: «Sēñe ka tarū ko-mā'asga la fuugo wa'am.»

Tū Atulle sēñe ka tarū ko'om na fuugo la wa'am. Tū Amaari dūke fuugo la luse ko'om na puam, dūke duusra bia la īyā, tū a īyā la mā'age.

Tū Amaari yele Atulle yetū, a bō'ora ē ko-mā'asga fēfē tū a yūura wakate wuu. Tū Atulle uta bēla, tū a bia la īyā mā'age. Tū Nsōwēnnē yāñja yē īmā'asum, tū a ma pu'usē Nawēnnē zozo'e.

Bela tu a yāŋa bāŋe tu nēra īyā sān tulge, la mase me tu fu bō'ora ē ko-mā'asga zō'ora tu a yūura, dee dīke fuugo luse ko-mā'asga puam duusra a īyā la, tu a īyā la mā'age. Bela tu a wun yē laafe.

Tu sān leera tu kōma, la taru yōorō me būl la ka taru yōorō?

Buraa ayila n boe, tu a yu'ure dēna Adukō, tu a pōga yu'ure dēna Atāmpōka. Tu Atāmpōka dōge pugla. La bia la n paage wōr-sūtā la, a yē'erū la bēn-sōbgo. Tu Adukō yire pōg-yā'ansu la yele ē yetu: «Bia sān yē'era bēn-sōbgo, la de la fūs-nōrgo n taru ē. La mase me tu fu dugē ko'om leege bia la.»

Tu a sake ba nōore, leege bia la ko-tuulgā. Tu la ēŋe fēe tu bia la ka le yāŋe yē bīnno. Tu pōg-yā'ansu la le pa'ale ē yetu: «Bia sān ka tāna wun yē bīnno, la mase me tu fu ēŋe nanzū'usi fēe ēŋe ko-tuulgā puam leege bia la.

Tu la sān wōŋe bia la fūsga fēe, a wun yē.»

La Atāmpōka n tē'esē būsē la, a ka boori tu a sake ban pa'ale ē se'em na nāana nāana. Tu a tē'esē tu ēŋa sān dīke a nu'ugo ēŋe ko-tuulgā la puam, ba lagri me. Bela, ēŋa sān dīke ko'om na n tulge la, leege bia la, ba kān sā'am a yōorō?

Ēn tē'esē bela la, tu a taru bia la sēŋe logtore yire tu ba ka būsē ē, yāŋa soke logtore la yetu: «Tu sān leera tu kōma, la taru yōorō me būl, la ka taru yōorō?»

Tu logtore la wi pōgsti la wuu pa'ale ba yeti: «Kōm-sēba n nān mōgre bī'isum, dee ka dita dia la, ba ēn yē'era la bēn-sōbgō, bēla dagi yelle. Fu sān leege bia, la tā wun pōgle ē me. Bēla n wun wa'am na fūs-nōrgō. La sān yuuge tu bia la ka tāna wun yē bīnno, fu tā wun leege ē fēe me, tu dase'ere la wun sōŋe ē tu a tā yē.

La mase me tu fu ēŋe ko'om n ān wam leege ē, tu la da sā'am bia la yōorō. Da kān ēŋe nanzū'usi pa'ase, tu la wun pōgle bia la me.

La ka mase tu tu lēera tu kōma la wakatē woo. Tu sān lēera tu kōma la, ba yōorō la ka le tōnna sōŋa sōŋa. Tu sān lēera tu kōma la wakatē wuu, ba yōorō la ka le tara pāŋa wun boti di-sēba tu a diti la lebge bīnno. Bēla base tu a puure n dōnna wakatē woo, tu fu sān ka leege ē, a ka tā wun yē bīnno. Bia yōorō ān wu a nāma n ān se'em na, ba ka taru pāŋa. A sān pōse zāsna sēnnē, sēnna fēfē, a nāma la taru pāŋa me. A sān ka sēnna, a nāma la ka taru pāŋa. Bia yōorō la mase me tu ba tōnna. Fu sān leege bia la, la base tu a yōorō la ka le tōnna sōŋa sōŋa. Ba wun targē me, ka le tāna wun sōŋe bia la. Bōn-sēka n pa'ase la, fu sān lēera fu bia wakatē wuu, la wun base me tu a sān yē'era bīnno, tu a fūsga yēsra.»

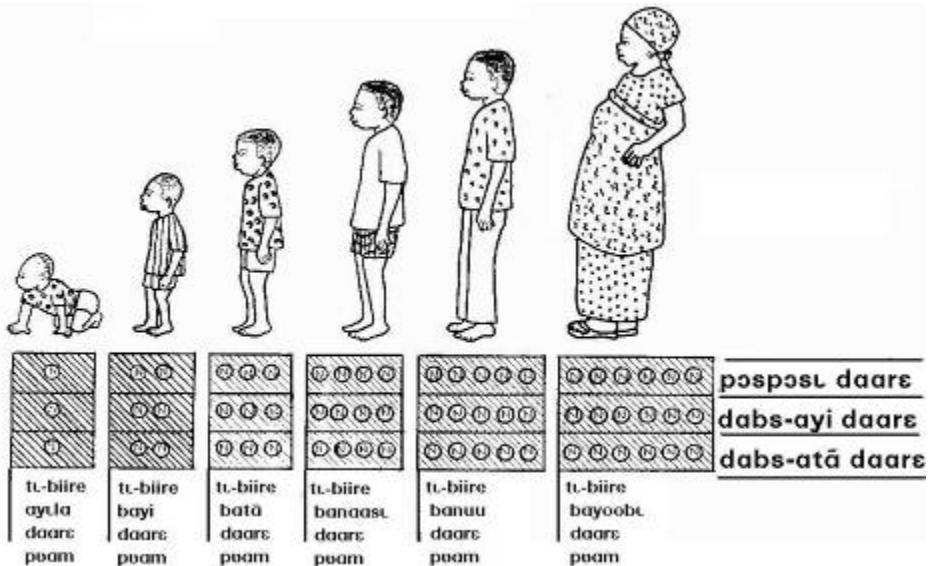
Atāmpōka n wōm bēla la, a ka le sake tu a leege a bia la. Bia la sān ka yē bīnno, a gu'ure me tu la paage dabsa atā, tu a nā'an wun yē. Bēla bia la yōorō la tōnni me sōŋa sōŋa. La a bia la bīnno sān sobe, dabeem ka le taru ē. A ēn gu la dabsa ayi tu la tole. Tu fūs-nōrgō ka le tole yōke a bia la halu tu a ka bi.

Tu wun ēñę se'em tu ɔɔrɔ bā'a (paludisme)

da yōke tɔ

Póka ayüla n boe, tu a yu'vre dëna Asakpa'ala. A taru la kóma bayi, búrsa ba yelle sõŋa. Tu yubré, daare ayüla, tu a bi-kéema la bē'era. Tu a ïyā tulge zo'e, tu a gôgra, dee tu a zuo wagra, tu mórgre sɔɔra ē. La bulika la ēn sôna më, tu wënnë sãñ mä'age, tu a ïyā la le tulge. Tu bia la kɔ'ɔn ba targé dee ka bɔɔra dia tu a di. Tu beere wiige, tu Asakpa'ala taru bia la sëñę logtore yire. La logtore la n yē bia la, a bâñę më tu ɔɔrɔ bā'a n taru ē. Tu a bɔ ē nivakini la aspirini, dee pa'alë Asakpa'ala ēñja n wun bɔ'ɔra bia la tûm na se'em:

Nëra sãñ bē'era, a wun vole tûm na dabsa atâ bu anuu. La tûm na dukru masra la nëra la yuuma n zôm se'em. Ban dukru tûm na se'em n wâna :

Bia sān paage yuuma atā tu ɔɔrɔ bā'a taru ē, la mase me tu a dūke la nivakini ayula la aspirini pusuka bulika, le dūke bela zaanōore. Dēnū tu a dūke tūm na bela paage dabsa atā. Tu la sān ken ka sōna, tu ya yāŋa taru ē sēŋe logtore yire, tu ba ka le bō tūm baseba.

La Asakpa'ala n sēŋe logtore yire wakat-séka la, a yē la nērba baseba n taru ba bia wa'am, la ba bia la īyā ba tulge me, tu a gā lēɛbra dee tīira. Tu logtore la lu ē fupiim, dee tu la ken ka sōna, tu bia la ki. Tu a sōdōma la yele yetu: «Bia la īyā n tulge la yuuge me, dee tu a tīira dee sāara. Tu ba tībe ē yire, dee tu la kō'on sēŋra nēŋa pa'asra.»

Tu logtore la yele a sōdōma la yetu: «Nēra īyā sān tulge, tu a sāara dee tīira tu a īyā targé, dēnū tu ya bō'ora ē ko'om tu a yūura zō'ora, dee bō ē nivakini tōtō, tu bā'a la nān ken ka lebge kāŋkāŋe.

Bā'a la sān lebge kāŋkāŋe, dēnū tu ya bō ē tu-biisi baseba yū'ure n de kinimagsi. La bā'ara la sān tīira ka tāna tūm na volla, dēnū tu logtore la lu ē fupiim.»

La Asakpa'ala taru a bia la lebe kule, dee sake logtore la n pa'ale tu a uta se'em na. La dabsa anuu n tole la, a bia la yē īmā'asum me. Tu Asakpa'ala la ba yirdōma pu'uṣe Nawēnnē zozo'e.

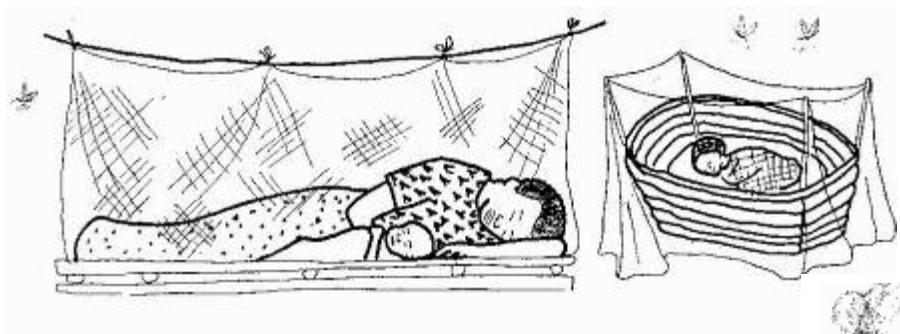

La Asakpa'ala taru la sūrē n de logtore. Tu daare ayula tu a sūrē la wa'am a zē'am. Tu Asakpa'ala soke ē yetu: «ɔɔrɔ bā'a utu la wāne yōgra nērba?»

Tu a sūre la lerge ē yetu: «La de la dōnsu n taru ɔɔrɔ bā'a la sēnna. Dōnja sān dōm nēra n taru ɔɔrɔ bā'a, sēnje ka dōm nēra ayēma, ɔɔrɔ bā'a la lonju nēr-ēnja mē.»

Tu Asakpa'ala wōm ēn pa'ale se'em na, yānja guusra a mēnja sōnja sōnja tu dōnsu da dōm ē. Bela n soe, tu a da dōnsu fuo tu ēnja la a kōma gā a puam, tu fuo la gu'ura tu dōnsu da le dōnna ba.

Wakat-sēka tu dōnsu ba zo'oge la, a ēn yō la dōnsu tūlm, ba nān sōsru la, tu tūlm na yūuŋo digra dōnsu la, tu ba da dōnna ba.

Ēnja n iṭu bela la, ɔɔrɔ bā'a ka le yōgra ba wakate wuu. Tu Asakpa'ala la ba yirdōma sūure ãna yēlum.

Kasua sān yōkē nēra, ēn wun ēñę se' em

Pōka ayūla n boe, tū a yū' ure dēna Akugre. A tarū la kōma bayi. Wōrga woo Akugre tarū a bi-pūka la sēnna la logtore yire tū ba pēesra ē. La logtore la zāsum ē ban tūbrū kōma se' em mē. La Akugre wōm logtore la n yele tū: «Kasua sān tarū fu bia, fu botū a bōna deem, sān dagna bēla, wūntēsēja la wun botū a nini dōm mē. Bēla n soe, tū kasua sān tara fō, fu gā la deem, zē'e-sēka n mā'age, dee wita fu nēja la ko-sōma. Fu īyā sān tulge, tū fu duuse ē la ko-mā'asga bū fu vole aspirini.» Tū logtore ayēma le wa yetū: «Kasua sān tara fu bia, a ka le bōora dia tū a di. La dia la n yōclum wun botū a tara pāja. Bēla, kasua sān tara bia, mōrge bō'ōra ē di-sōma tū a dita fēfē tū a da kān dōm.»

Daare ayūla tū kasua yōkē Akugre kōma la. La kasua la n yōkē ba la, dabeem ka tarū Akugre, ēja n tērū logtore la n daan pa'ale ē se' em na īyā. Ba īyā la n tulge la, a dūke la fuugo ēñę ko-mā'asga puam duusra kōma la īyā tū ba mā'age. La ba nini na n mō'oge la, tū a lta ko-sōma wita ba nēja daare woo, dee botū ba gā deem. Ba sān ēn gīse nēegę, a ēn saale la sēnkaam zēerō bō ba tū ba di, dee yū ko-mā'asga, dee ka gā mā'asum pōja tēja. La dabsa pia n paage la, Akugre kōma la yē īmā'asum mē. Tū ba wuu sūure āna yēlum, tū ba pu'usę Nawēnnę zozo'e.

Tu wun ēnje la wāne tu awētērgsia da yōke tō

Pōka ayūla n boe, tu a yu'ure dēna Nma, a taru la kōma banaasi. Tu kusebgo wakate tu a bia ayūla yu'ure n de Azuure bē'era, tu a īyā ba tulge, dee tu a zuo wagra, tu a sāara dee tīra.

Tu la yuuge dee tu a īyā la ka sōna. Tu a ka le tāna wun yigle.

Tu Nma tē'ese tu ɔɔrō bā'a n tar ē, looge nivakini bō ē, tu a vole.

Tu ba ka sōnje bia la, tu la ēnje dabsa ayi tu bia la ki.

Tu beere wiige, tu a bi-sēka n ēn de'ēna la Azuure la, mē bē'era. Tu dabeem yōke Nma, tu a ka mina ēnja n wun ēnje se'em. Tu a taru bia la sēnje logtore yire. Tu logtore la yōke bia la bīse, tu a ka tā wun yigle, tu a yetu:

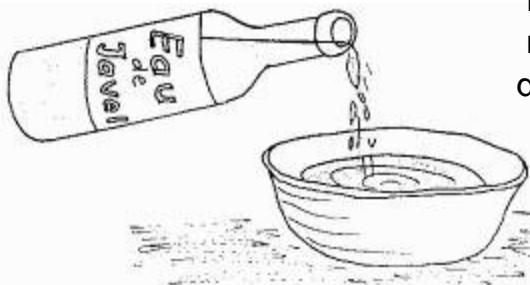
«Awētērgsia (mēningite) n taru bia la. Bā'a-ēna de la bā'a-toogo, a ka tā wun tūbe yire. La de la logtordōma mā'a n tā wun tūbe nēr-sēka n taru bā'a-ēna tu a yē laafé. Fōn taru bia wā wa'am logtore yire tōtō wā, fu ēnje sōnja. Fu sān yuuge nū, bā'a la wun sāage a īyā mē, kān le yānje tūbe.» Tu logtore la lu bia la, dee bīse a yelle sōnja.

Tu a le pa'ale Nma yetu: «Awētērgsia de la bā'a n lojru. A sān yōke bia ayula, la de la nāana tu a loje kōma baseba. A tā wun yōke bōnkēka mē, la a yōgru la kōma gāna.» Tu Nma soke yetu: «Mam wun ēnje la wāne gu m kōma tu bā'a-ēna da yōge ba?»

Tu logtore la yele ē yetu: «Da base tu fu kōma de'ēna la kōm-sēba tu awētērgsia taru la. La bā'ara la sān di dia

deege, fu dükə ba ka'age base. Nēra sān dükə ba di, bā'a la tā wun lojē ē mε.

Fu sān kalum nēr-sēka
n taru awētērgsla la,
dēnū tu fu peege nu'usi,
dee pēera bā'ara la
futo la a laast la
sōja sōja la ko'om
baseba tu ba wi'iri
tu <eau de javel>.

Bēla n wun botu awētērgsla la kān tā'age lojē nēra
ayēma.

La de la kusebgo wakatē tu awētērgsla yōgrū nērba.
Wakat-ēja la mase me tu ya bīsra ya kōma sōja tu ba
da sēnna yīs-sēba tu awētērgsla boe mī na. Fu sān
bōora tu fu gu fu kōma tu awētērgsla da yōge ba, dēnū
tu fu taru ba sēnje logtore yire tu ba lu ba.

La dēnū tu fu tara ba sēnna logtore yire yuuma atā woo
tu ba luta ba.»

Nma n wōm bēla la, tu a utsa logtore la n pa'alē ē se'em
na. A sān kalum bia la, a ēn peege la a nu'usi, dee
peege a futo la wuu la ko'om yu'urē n de <eau de javel>,
bū ko-tuulga.

La dabsa atā puam, bia la yē īmā'asum me, tu a ma la
taru ē kule yire. La a pa'alē a sūra la logtore la n pa'alē
tu ba utsa se'em na me.

Bēla, tu ba yāja taru ba kōma la wuu sēnje logtore yire,
tu ba ka lu ba awētērgsla la īyā, tu kusebgo wakatē sān
paage, tu awētērgsla da le yōge ba kōma la.

Tu wun ēŋe se'em tu SIDA (eesi) da yōke tə

Daare aylla tu Adōa la Awēnne tu'usə taaba da'am, pu'usə taaba. La Adōa bāŋe mə tu Awēnne sēŋe logtore yire ka selse ban pa'ale bā'a-paalga la yu'urə n de SIDA la yelle mə.

Adōa bāŋe mə tu bā'a-ēna yōgrı nērba zozo'e mə dūnia zuo. La a bāŋe mə tu bā'a la tā wun bəna nēra īyā puam mə, dee tu a ka mina, la a ka mi bā'a la sān bəna a īyā puam. Bela tu dabeem tara ē, tu a soke Awēnne yeti: «Ba pa'ale yāma bā'a-paalga la n ān se'em mə? Nērba wa'am mī zo'oge mə?»

Tu Awēnne lerge yeti: «Ēe, nērba paage pinuu. La logtordōma batā n zāsum tōma SIDA la yelle. Tōma sogse ba yela zozo'e mə, tu ba pa'ale tōma.»

Tū Adōa le soke yetū: «Ban pa'ale yāma bēla la, fōn tē'esē tū bēm? Wakat-sēka mam īyā ēn dōnna mē dee tū mam targē, la dagū bā'a la n bēla n tarū mam?»

Tū Awēnnē lerge ē yetū: «SIDA de la bā'a-sēka n dolū zūm lojra nērba, buu buraa sān gā'are la pōka, buu pōka sān gā'are la buraa, tū a tā wun lojē ē.»

Tū Adōa yetū: «Sān dēna bēla, mam mē tā wun tara bā'a-ēna mē, mam n di pōga la īyā.»

Tū Awēnnē yele ē yetū: «La dagū bēla, fu sān tara pōga, gā la ēnja mā'a, tū pōka la mē sān ka εera gā la buraasi, bā'aga la ka tā wun lojē ya. La buraa sān gā'are la pōka n tarū bā'aga la, buu pōka sān gā'are la buraa n tarū bā'aga la, a wun lojē ē mē.»

Tū Adōa soke ē yetū: «Bēm īyā tū bā'a la dōla zūm lojra nērba?»

Tū Awēnnē lerge ē yetū: «Bā'a la sān tara nēra, a boe la a zūm na puam. Ba sān dūkē fupūim lu ē, dee le dūkē fupūim ēnja lu nēra ayēma, bā'a la lojru ē mē.

Ba sān dūkē barga siige nēra n tarū bā'a la zuo, buu kōose a tēεja tū a zūm ēnje barga la, tū ba dūkē ē siige nēra ayēma zuo, bā'a la wun lojē ē mē. Ba sān dūkē fupūim buu ga'asga vurgē nēra n tarū bā'a la tubrē, dee le dūkē vurgē nēra ayēma tubrē, a lojru ē mē. Ba sān ken yese nēra n tarū bā'a la zūm, kē'esē nēra ayēma, bā'a la lojru ē mē.»

Tū Adōa yetū: «La sān dēna bēla, mam kān sake tū ba dūkē nēra n tarū bā'aga la zūm kē'esē ma.»

Tū Awēnnē lerge ē yetū: «Nēra baa ayūla kān sake bēla. La fu ka tā wun bānje tū nēr-sēka zūm tū ba dūkē kē'esra fu la, tarū bā'a la. Se'ere n so la, bā'a la tā

wun bɔna nēra la zilum puam me ējē yuuma pāl, dee tū a ka mina, dee yāŋa wa bāŋe tū bā'a la tarū ē. Yuun-séba tū bā'a la pɔse yōke ē na, la ãn wu a ken tara īmā'asum me na, wakat-ēŋa a tā wun dūkē bā'a la lojē nērba zozo'e me, dee ka bāŋe.»

Tū Adōa soke ē yetū: «Bela, fu ka tā wun bāŋe bā'a la sān tarū fo, būl a ka tarū fo?»

Tū Awēnnē yele yetū: «Bōn-séka n tā wun botū fu bāŋe, de la logtore sān yese fu zilum būse a sān bɔna mē.»

Tū Adōa soke ē yetū: «Bā'a la sān tara fo me, a tūtū la wāne?» Tū

Awēnnē yele ē yetū: «Bā'ast to'oto'ore yōgrū nērba me, la īyā la mēŋa zebri la bā'asū la me tāna ba.

La SIDA sān tara nēra, a īyā ka le tara pāŋa wun zebē la bā'asū la.

Bela tū nēra la īyā ka le tara īmā'asum, tū bā'asū zozo'e tara ē.
Tū a dōm dee sāara.»

Tū Adōa yetū: «Ei, la tō me, la sān dēna bela, la masē me tū tū guuse tū mēŋa sōŋa, la nēr-séba n tarū bā'a-ēna la.» Tū Awēnnē yele ē yetū: «Ayel, malge tē'esē būse mam n yele fu se'em na. Fu sān lagūm la pōka būl buraa n tarū bā'a la gā'are, tū a wun lojē fo. Nēra sān bɔna ya yire tara bā'a la, fu sān lagūm na ē di, a ka tā wun ējē fu selā.

Bā'a la sān tara pōka, dee tū a dōge bia, bia la tā wun tara bā'a la me, a ma la n tarū bā'a la īyā. Bā'a la ken tāna wun lojē bi-lā me, ba sān dūkē fupūim lu bia tū ba dōge ē na bā'a la, dee le dūkē lu bia ayēma, a lonrū ē me. Kōma sān dōla la bi-séka n tarū bā'a la sēnna

karēndeem, la ka tā wun ēñe ba sela. Ya sān ka bōra
tū ya lēm nēr-sēba n tarū SIDA la, la ka ān sōñja. Se'ere
n so la, ba boorū la sōñre nērba zē'am.»

Tū Adōa yetū: «Mam wun ēñe la wāne tā'age gu m
mēñja la bā'a la?»

Tū Awēnnē lerge ē yetū: «Dēnū tū fu gā la fu mēñja pōga
mā'a, da kān εεra bōta pōgsū baseeba.»

gu fu mēñja

Tū Adōa yele yetū: «Mam wōm nērba baseeba
n yetū, fu sān futa <kapōtu> gā la pōgsū, bā'a
la ka tā wun yōkē fō, la de la sūra?»

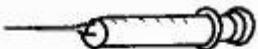

Tū Awēnnē lerge ē yetū: «La de la sūra, kapōtu
tā wun gu bā'a la mē, tū a da yōgē nērba zo'oge.
La wakat-sēka fu sān dūkē kapōtu gā'are la
pōka būl buraa n tarū bā'a la, a tā wun ken
yōkē fu mē. Bēla, tū guuse tū mēñja la kapōtu la,
tū a sōñre la ka zo'oge.

Fōn na fu pōga sān tara ya mēñja
sōñja ka εεra utsa yalsū, SIDA ka
tā wun yē sore yōkē ya.

La nēra woo sān sēñe logtore yire
tu a ka tūbe a mēñja, la mase me tu
a da fupūim paale, tu ba lu ē.

La ya da dūke barga tu nēra ayēma
dūke pōn a zuo būl kōose a tēseña mē
pōn ya zuto būl kōose ya tēseñ, la ya
da dūke barga wā bia ayūla le dūke wā
ayēma, tu nēra la zūlum sān kalūl barga la, a sān tara
bā'a la, a wun doose la barga la lojē fo.»

Tu Adōa yele ē yetu: «Mam pu'usru fu zozo'e, lēelē wā
dabeem ka le taru mam la bā'aga la, mam n bāñe a
sorocorō la īyā. Mam boe la m pōga le mā'a, la mam sān
sēñe logtore yire, mam da'arū la fupūim paala tu ba luta
mam. Bela n soe tu dabeem ka tara mam.»

Ya sān bōora tu ya bāñe
SIDA yelle pa'asε, ya tā
wun da gōnnō bāna wā
karēñe :

«Akulzuure n pā'asε Atāmpōka
tu ēña nōñe ē,
tu la ba'asε se'em»

Akulzuure n pā'asε Atāmpōka

tu ēña nōñe ē,

tu la ba'asε se'em

Pouez yékre la SEDA bā'aga
n dn se'em

ninkāre

« SIDA bā'aga n ku Adōmpōka
so, la a ma »

SIDA bā'aga n ku
Adōmpōka so, la a ma

(L'ami de l'apprentissage)

L'histoire de
Adompoaka

Tu wun ēñës la wāne tu kōnkolo'ore da yōkë tō?

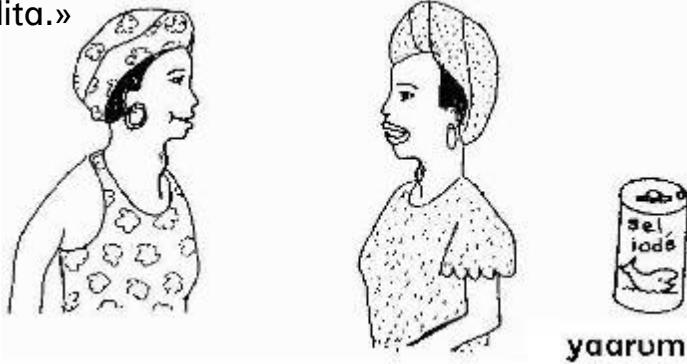
Pōgsi bayi n boe, aylla yu'urë de la Awēndukö, dee tu ayëma yu'urë dëna Anōñbōnö. Tu daare aylla, tu Awēndukö bùsë yë tu a kōnkore n uke fée, tu a sëñës ka tōge pa'ale Anōñbōnö. Tu Anōñbōnö yetü ēñja kōnkore më ãn na bëla. Tu Awēndukö yetü ba sëñës logtore yire ka soke bùsë.

La ban doose taaba paage logtore yire la, logtore yele ba tu a de la kōnkolo'ore. Tu ba soke logtore yetü:

«Tu wun ēñës la wāne tu kōnkolo'ore wā base tō?»

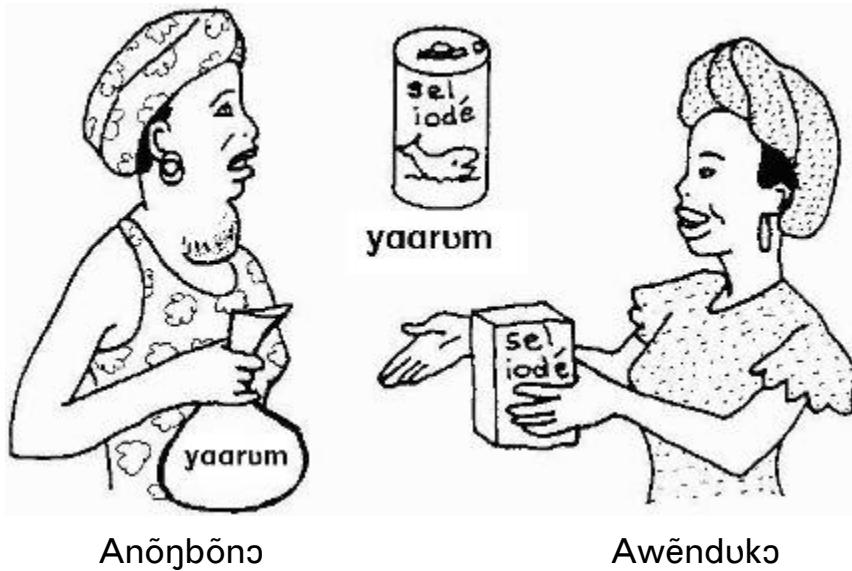
Tu logtore la yele ba yetü:

«Ya sān bɔɔra tu kōnkolo'ore la base ya, dënli tu ya da yaarum yu'urë n de «sel iodé» uto ya dia puam daaree woo dita.»

Tu ba lebe kule. Tu Awēndukö sëñës ka da yaarum na yu'urë n de «sel iodé» la uto a dia puam daaree woo dita, tu a kōnkolo'ore la bɔ̄r.

La Anōñbōnö ka sake ēñës logtore la n pa'ale ë se'em na. A yetü ēñja kān sā'am a ligri da «sel iodé», tu yaarum ka legum yaarum. La, lan ēñës fée pa'ase, a kōnkolo'ore la yāñja kɔ'ɔn vēsgra ë më.

Anōnbōnō

Awēndukō

Tu a sēñe ka yē tu Awēndukō kōnkolo'ore la base ē mē. Tu a soke ē yeti, ēña ēñe la wāne tu kōnkolo'ore la base ēñja? Tu a yele ē yeti, ēña da la ya-séba tu logtore la daan pa'ale la ita dia puam dita, tu a bɔ̄l.

Tu Anōnbōnō mē yāña sēñe ka da «sel iodé» ita a dia puam dita. La a kōnkolo'ore la n lebge kātē la, a ka le tāna wun bɔ̄l, sān dagna tu a sēñe logtor-kātum tu ba ka wéké yese ē.

Béla nér-séka woo n yē tu a kōnkolo'ore sēñe ita ē, a mōrgé da «sel iodé» ita dia puam dita, tu a wun base ē. Nēra woo la a deo dōma sān mōrgé da'ara «sel iodé» ita dia puam dita, kōnkolo'ore kān tole yōké nēra ya yire la puam. La tēñja la wuu sān dita «sel iodé», ya kān yē kōnkolo'ore dāana ya tēñja la puam.

Bēm n soe tū ba yetū ba da wāta?

Pugunto bayi n boe dēna zuutaaba, ayūla yu'ure de la Akoldukō, tū ayēma yu'ure dēna Asakwēnnē.

Tū bāma bayi wuu lagūm paage wāaga. Tū ba yele ba tū ba sēñēs ka wā, tū Akoldukō sake sēñēs ka wā, dee tū Asakwēnnē yetū ēña kān wā.

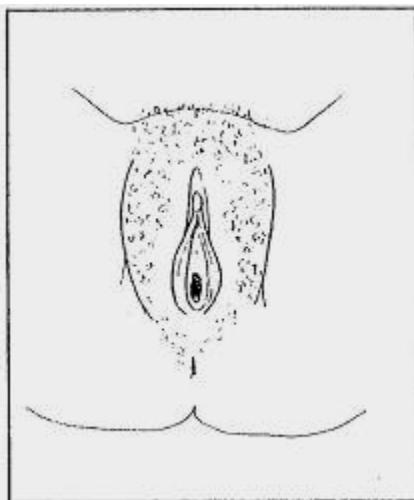
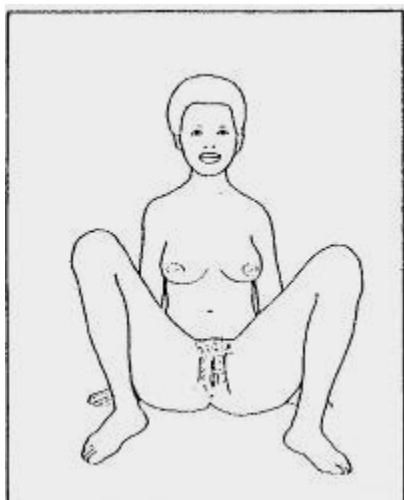
La Akoldukō n sēñēs ka wā la, a zūm n kō'ōn saage yuuge halū tū a pāñja ba'asē, tū a deege la a ki. La a nōrgō la nāmse ē mē dee bōt. La baa a nōrgō la n bō la, a sān du'uta, la tō mē.

Tū Akoldukō wa elle sūra, la a sān gā la a sūra la lē, a ka wōnnū yēlum, ēn wā la īyā. La wakat-woo Akoldukō sān yōkē puure, a dōka de la toogo, bia la ka tā wun yē sore nāana yese, dēnū tū ba wēke tū bia la yese. Bōn-ēna nāmse Akoldukō mē a vōm na wuu puam.

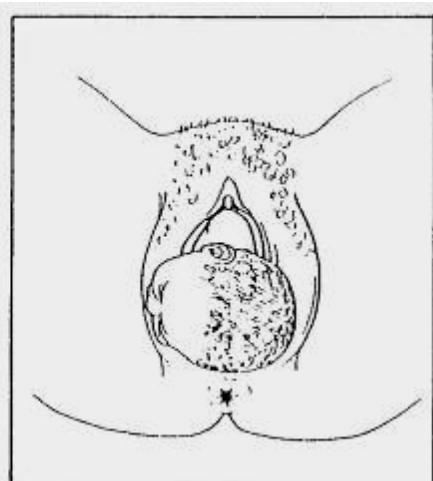
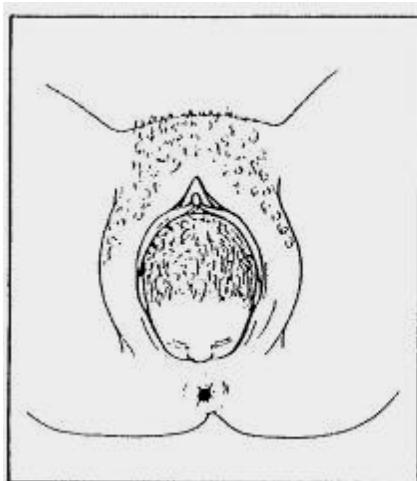
La Asakwēnnē n zagsē ka wā la, ēña tarū laafe mē. La ēn elle sūra la, ba sān gā la taaba, a wōnnū yēlum mē, la a dōka wuu puam, la ka nāmse ē.

Bēla, bāñēs-ya tū wāaga nāmsrū la pōgsū ba dōka puam. Sēla n pa'asē, ba sān dūkē barga wā pugla n tarū bā'a-sēka yu'ure n de SIDA la, dee le dūkē wā ayēma, bā'a la lojṛū ē mē. Ba sān ken dūkē barga būl puljṛē n dēgē wā nēra, kuru-be'o bā'a n wun yōkē ē, bōn-ēna botū nērba zozo'e n kiira dee ka mina.

Pōka n ka wā n wāna :

Pōka sān ka wā, a nēŋa yalge mε.

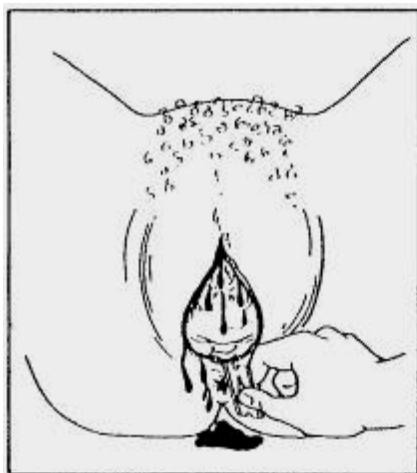

Pōka sān ka wā, bia yεsga de la nāana.

Pōka n wā n wāna :

Pōka sān wā, a nēŋa lū mē.

Pōka sān wā, bia yesga tō mē.

La bia la sān yuuge ka yese, a tā wun ki mē, la wakat-seka la tā wun dāam a zuputo mē, tu bia la dōge ka tara yem.

Budib-polle la wakēnkēmō yelle

Naba n yuuñ boe tara a
pøyua, tu a ãna sõja yégra
wu sälma la. Tu naba la
daan yeti, wakēnkēmō n
boe êja têja puam
nâmsra bâma, seka n yâjës
ku ê, êja wun dûke a
pøyua la bô ê, tu a da sule.

Tu budib-polle daan wôm
tu ba tøgrü naba pøyua la
yelle. Tu a daan isge dûke
banaa sõnnë yë, dûke a
sukobgö yôke a we-môa bâ
we'esa naba la têja. La n
daan nân boe sore we'esa
la, a daan yë la samâna tu
ba base. La daan de la
burga wakate, la ba daan
nân ka bure si.

La têja la puam, a daan
yë la buraaši, la pøgsi, la
kôma n gâl sõnnö puam
detö nõam tu ba vile ba
nâma la tâna.

Tu budibla la sēñs ka
 paage naba la yire, tu naba
 la yele ēn yetu: «Tōma
 wakēnkēmō la ka taru
 gōñj, la a mē ka taru yēna,
 la de la a kōma n taru ba.
 Ba ka wōnni a dāmne, la
 ba ka yētu ē, la wakate
 woo a boe la nēra nāma
 puam. Fu sān mōrge botu
 wakēnkēmō ēna n targri
 mam nērba wā yese tōma
 tēñasuka, mam wun dīke
 m pōyua la bō fo.»

Tu budibla la yese yōkē a we-mōa bā, dīke a sore kulla.
 La a daan sēnni dee tē'esra la naba yetōg-bānē la
 vōore, dare yē pōg-yā'anjā n ze a nēñjam tu dō-bomne n
 tūbge. Tu a ze'ele a we-mōa la zuo sige to'oge dōcōrō la
 pōg-yā'anjā la zē'am pagle a bōkō zuo tu pōg-yā'anjā la
 vo'ose, tu pōg-yā'anjā la pu'usē ē.

La ēn daan boe mī tu a fōrge la, tu pōg-yā'anjā la soke ē
 yetu: «M bia, fōn bā we-mōa wē'esa la bē?»

Tu a lerge ē yetu: «Mam wōm tu ba tōgrū la naba pōyua
 yelle, a de la pug-sōñj, tu naba la yetu nēr-sēka n yāñs
 yese wakēnkēmō na ēñja tēñja la puam, ēñja wun dīke ē
 bō ē.»

A yele bëla dee zëke la a sukobgo la saazuum. Tu pög-yä'aşa la yele ē yetü: «Mam wun sōje fō, la düké fu sukobgo la sūm tu a kān tā'age ēnej wakénkémō na sela.»

«Bājës tu tōma wakénkémō na de la wakénkémō biire, a ka taru gōjō, la a mē ka taru zuure wu wakénkémō asüra la. La a ka vūusri tēja la nérba, a botu ba zē la zē'a aylla ka le tara pāja tāna wun ēnej sela.

Tu budib-polle la yetü: «Ēe, mam suru yē samāna n nān ken ka bure.»

Tu pög-yä'aşa la le yetü:

«Wakénkémō na dagi wakénkémō asüra. A de la sakaméer-wēeña buuri n wōge wu bōnsela la. Nérba baseba wi'iri ē tu <Medini tēja wakénkémō>, tu baseba wi'ira ē tu

<Gine tēja sakaméerga>.

La a dagi tēja sakaméerga, būl puure puam sakaméerga, a de la yiile. Yiile la boe la nérba nāma puam.»

«A boe la nērba la nāma puam mōta ba, tū a wakate sān paage tū a pusge. La a sān bōna nēra nā'are puam, tū nā'are la mōre pusge, a gu'uri me tū nēra la sān sige ko'om puam, tū a veese dōge a kōma base ko'om na puam. La nērba ka tā wun yē a kōma la. La tēja la nērba n yūuri lōost, la bōgsu ko'om na, volli ba me dee ka mina.»

Tū budib-polle la yetū: «Mam wōm ya.»

Tū pōg-yā'aŋa la le yetū: «Naba la nōŋe la a tēja la lō-kāte la n tarū bīnbīnna tū ba sēnnē sigra a puam āgra ko'om na. La de la lō-ēja puam tū ba yētū ba toogo la wuu. Lō-ēja de la lō-kāte, tū tēja la dōma sigra a puam na nā'a-beεla āgra. La nēr-sēba n tarū yīile la sān sige lua la puam tū ba āke ko'om, yīile la veesru me dōge a kōma base tēja la ko-yūurum na puam. M bia, fu yāŋa bāŋe me, fu tā wun yāŋe wakēnkēmō la me, sēŋe.»

Tu budib-polle la lebe sēñe ka yele naba la yetu: «Mam wa'am tu m ku la wakēnkēmō na.»

Tu naba la lerge ē yetu: «Wēnnē kē mē, lu fu we-mōa la dee wa'am wa gā'are mam deem, tu beere wiige, tu m botu tōntōnniba kōbga doose ka sōñe fō.» Tu a kē gā'are.

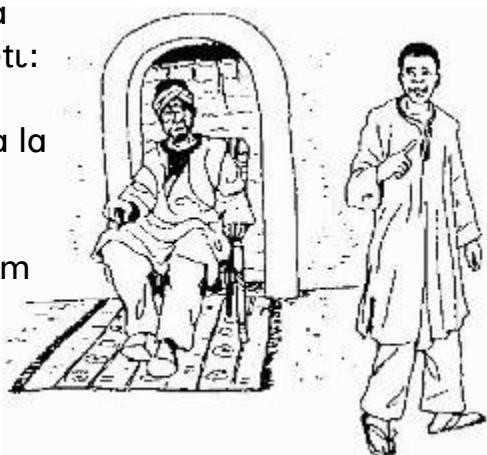
Tu nōrōcōrō wa kella, tu ba taru bēerē wa'am wa bō budib-polle la tu a di, dee doose la tōntōnniba kōbga sēñe lua na.

La ēn paage lua na, a bō nērba la nōore, tu ba lu lōkēka la, dee botu ba tū lōpaale zē'a puam, mē lalga kōke a nōore, ēñe lija pagra ē.

Tu tēñja la nērba yāñja ze doone āgra, ka le sigra ko'om na puam. Tu yīile la ka le tāna wun dōge a kōma la base ko'om na puam, a yāñja dōgrū ba basra la doone tu ba kiira.»

Tu budib-polle la sēñe ka yele naba. Tu naba la yetu: «Fōn tū lua la mā'a ka seke mam dūke m pōyua la bō fō.» Tu budib-polle la yele naba la yetu: «Wakēnkēmō pūka la kūm lēm mē, mam wun leme wa'am kalam na yūunē puam.» A yele bēla dee kule mē.

Tu yuuue kaage, tu a lebe ka paage tu wakēnkēmō puka la ki me la a koma wuu. Tu ba ēŋe kibsa wi tēŋa la nērba wuu tu ba lagsé, tu naba la botu ba yōke a nōrō-kāte ku dugé bō ē. Tu budib-polle la yele naba la tu a bō ē a pōka la.

La naba la poyua la n ān sōŋa la, a nōŋe ē me zozo'e, daan ka le bōora tu a dūkē ē bō budibla la.

Tu a daan ε ēŋa n wun ēŋe se'em mōŋe a poyua la. Bela tu a yele budib-polle la yetu: «Fu sān bōora tu fu di mam poyua wā, dēnū tu fu dige fāarba wā n boe mam tēŋa wā puam fāara mam koma dia wā, tu ba fōrge. Fāarba bāma de la bēsla, ba ka ye futu, la ba mē ka taru nāma, la ba lagnu la taaba pāl vōa. Ba suge me bōna tōma tēŋasuka lika puam.»

Tu budib-polle la ka bāŋe yetōga la vōore, yese yōke a we-mōa bā nulla. La ēn daan kulli la, a ka yē la datīnne tu pōg-yā'aŋa zē a puam bugum zē'am mīna gōngōnō. Tu a bāŋe tu a de la pōg-yā'a-seka n daan sōŋe ēŋa la, paage a zē'am.

Tu pɔg-yā'aŋa la yele ē yetu: «M bia kē'em.» Tu a kē, dūke fu-koorjo la diiko, la tagra bɔ ē. Tu pɔg-yā'aŋa la yele ē yetu: «Mam mi tu naba mōŋe fɔ a pɔyua la mɛ, mam wun sōŋe fɔ.»

Tu pɔg-yā'aŋa la yāŋa pa'alɛ ē yetu, fāarba n de bɛɛla ka yɛ futo, dee ka tara nāma la, de la sakamēer-kāra n wɔgɛ, āna wu tēŋa sakamēersi la, bɔna kɔma pua puam. Ba boe la kɔma la pua puam tɔɔsra di-sɛba tu kɔma la diti la. Ban diti di-sɛba kɔma la pua puam na, paarl la bɔra pia yuunɛ woo, tōma tēŋa wā mā'a puam. Sakamēerbāma dita la kɔma la yōorɔ vūsna tu ba kiira.

Sakamēer-bāma de la puure puam sakamēersi. Ba lobr̄i ba zela la kɔma la pua puam, tu kɔma la yē'era ba la bīnno basra. Tu kusebgo, la saaga la zū'usi botu ba wūrga zē'a wuu. Ba sān wūrgɛ, ba boe la ko'om, la di-sɛba wuu n yē'eru tēŋa puam, dee ken bɔna nu'u-dēgrɔ, la tūsl̄i bɛa sɛba n lu tēŋa la puam.

Ba ãn na p̄gs̄l gã̄je t̄l zū'a aȳla mā'a tāna wun tara ba paage kōbs̄l. La nērba voll̄ ba mē dee ka yēta ba. M bia, lēelē wā, fu yā̄ja mi fōn wun ē̄je se'em mē, lebe sē̄je naba la zē'am.»

T̄l budib-polle la dūk̄e sore lebra naba la yire la sū-yēlga. La ē̄n daan paage la, a yele naba la mē yet̄l: «Mam leme t̄l m dige la sēba n fāar̄l kōma la dia la.»

T̄l beere wiige t̄l ē̄ja la tōntōnn̄lba kobga doose tē̄ja la wuu puam, t̄l a bot̄l ba tū bīn-bogro zē'a woo. T̄l a yele tē̄ja la nērba yet̄l, bōnk̄egs̄l la kōma wuu yē'era bilam. Dee yele ba yet̄l, fāar̄ba la, la ba kōma yōc̄r̄o n bēla.»
Dee kule.

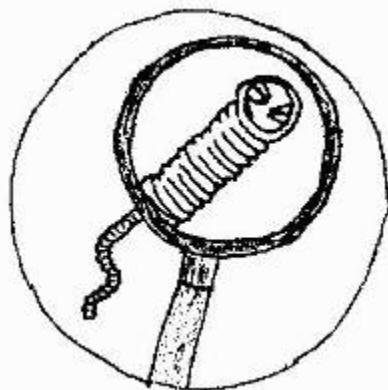
T̄l la yuuge fēe t̄l a lebe ka paage t̄l puur̄e sakamēers̄l la wuu bō mē.

T̄l a le yele naba la yet̄l: «Bō ma m pōka la.»

T̄l naba la zagse nōore ayi puam, dee yele ē̄ yet̄l: «Fu sān bōc̄ra t̄l fu di mam pōyua la, dēnl̄ t̄l fu ku nēr-kuurba la n tar̄l nō-wogro yūura mam nērba zūm wā.»

La budib-polle la n wōm bēla la, a yōk̄e la a we-mōa bā, ē̄je tōtō sē̄je pōg-yā'aŋa la zē'am. T̄l pōg-yā'aŋa la yele ē̄ yet̄l: «Sēba t̄l fu wun ku la sūrl̄ la yūuri la a nērba zūm. Ba daḡl dōns̄l, la mē daḡl pō'c̄r̄o.

Ba de la sakamēersi buuri
 n de ba n ān pīgsi pīgsi
 bōna nērba puā puam
 yūura ba zūm. Bāñruba
 wi'iri ba tū <ānkilostōm.› La
 ba nōa la n ān wogro la,
 ba tarū ba dōnna la nērba
 yōorō yūura ba zūm, ba tā
 wun yū bia zūm dabsa fēe
 mā'a ba'asē me.

La ba lobrū la zēla tusa tusa
 daaree woo puam, tū nēra ka
 tāna wun yē ba la a nini. La
 ba zēla la dolū la kōma la
 bīnno yesra. La ba sān yē
 zēla la base, ba wekru la ba
 kōm-pīgsi, tū zūm kōm tara
 ba. La ba kōma la ka tā wun
 yē zūm yū, sān dagna
 yōorō puam. La bōn-wēen-
 bāma ka dolū nōore puam
 kē'era, ba dolū la nēr-sēba n sēnni nā'a-bēela la nāma
 kē'era.»

Tū pōg-yā'aŋa la le yele ē yetū: «Bāñs tū bīn-bogro la tū
 fu tū la, kalam na wakatē fēe, bōn-wēen-bāma kān le
 bōna. Ba sān yē ba base bīn-bogro la puam, ba wun ki
 la bilam ba'asē. La lēlelē wā, ba ken bōna tēŋa me eera
 nērba nāma tū ba fūre. La fōn wun ēŋs se'em gu ba, la
 de la fu mōrgē ε tagra sēŋs ka bō tēŋa la nērba wuu tū
 ba pita.»

La p̄og-yā'aŋa la n t̄oge
 b̄ela k̄l'ulum na, t̄l a dat̄inne
 na kuliŋa k̄'on yo'oge a
 mēŋa, t̄l peelem nēege
 zē'a la wuu, t̄l tagra n wōn
 na tag-s̄eba t̄l budibla la
 daan d̄uk̄e b̄o p̄og-yā'aŋa la
 buuri p̄ure deo la. Ba daan
 zo'oge me wun seke t̄ēja
 la nērba wuu.

T̄l p̄og-yā'aŋa la yele budib-
 polle la yeti: «Leele wā naba la ka le tāna wun mōŋe fo
 a p̄oyua la.»

T̄l budib-polle la vaage tagra la zelge bōnsi pia, t̄l ba
 l̄ebra naba la t̄ēja b̄o nērba.

La budib-polle la n ka
 paage naba la yire la, naba
 la ka mi ēŋa n wun ēŋe
 se'em, t̄l a yeri sake t̄l a
 d̄uk̄e a p̄oyua la b̄o ē. B̄ela
 t̄l a wi t̄ēja la dōma t̄l ba
 ēŋe kibsa, t̄l na'adōma
 zozo'e wa'am. T̄l naba la
 d̄uk̄e a p̄oyua la b̄o ē.
 La naba la daan boorū t̄l
 budib-polle la yīm ēŋa n
 daan ēŋe ē be'em na me,
 t̄l a daan p̄ārge a t̄ēja la
 pusuka b̄o ē t̄l a sōna.

Yel-sεba t̄l ya wun yē gōn-ēna wā puam n wāna :

(Table des matières)

Bēm n tarl sāaga sēna? (<u>diarrhée</u>)	3
Bēm n wun sōŋe kōma t̄l bā'a kān yōkε ba? (<u>sous-alimentation</u>)	6
Lan mase t̄l t̄l bo'ɔra t̄l kōma dia se'em (<u>nutrition</u>)	7
Agāmpɔka bo'ɔrl a bia la bī'isum mā'a t̄l a mōgra (<u>allaitement</u>)	9
T̄l wun ēŋε se'em gu t̄l mēŋa t̄l bā'as̄l da yōkε t̄l (<u>vaccinations</u>)	10
Fu sān sāara, fōn wun ēŋε se'em (<u>déshydratation</u>)	13
Nēra ūyā sān tulge, a wun ēŋε la wāne? (<u>fièvre</u>)	15
T̄l sān lēera t̄l kōma, la tarl yōorɔ mē būl...? (<u>lavements</u>)	16
T̄l wun ēŋε se'em t̄l cōrɔ bā'a da yōkε t̄l (<u>paludisme</u>)	18
Kasua sān yōkε nēra, ēn wun ēŋε se'em (<u>rougeole</u>)	21
T̄l wun ēŋε la wāne t̄l awētērgs̄la da yōkε t̄l (<u>ménigite</u>)	22
T̄l wun ēŋε se'em t̄l SIDA (eesl) da yōkε t̄l (<u>SIDA</u>)	24
T̄l wun ēŋε la wāne t̄l kōnkolo'ore da yōkε t̄l (<u>goitre</u>)	29
Bēm n soe t̄l ba yetl ba da wāta? (<u>excision</u>)	31
Budib-polle la wakēnkēmo yelle (<u>les vers parasites</u>)	34